Folkets Hus. Oskarström.

Folkets Hus i Oskarström – ett nöjescentrum i samhället

Några minnen från vårt boende under åren 1948 fram till 1956.

Oskarström blev köping i och med det nya året 1948. Stor invigning vid kyrkan – med buljong, varm korv och fyrverkerier. Självklart högstämda tal av landshövding Reimer Johansson och samhällets politiska ledargestalter. Oskarström hade då ca. 2700 invånare.

De stora industrierna Jutan och Sulfiten hade sammanlagt ca. 800 arbetare. I samhället fanns det ett flertal småindustrier, hantverkare och köpmän. Samhället andades optimism – Sulfiten körde igång efter 5 års stillestånd under krigsåren. Jutan kunde åter importera jutebalar från fjärran länder. Alla människor ville konsumera och förbättra tillvaron efter 6 års sparsamhet och ransonering.

De fackliga organisationerna kunde räkna in många medlemmar på sina möten. Men det var inte endast agitation som man bedrev. Även omfattande utbildning i olika ämnen som hade att göra med ekonomi, föreningskunskap, avtalsregler mm. Under mellankrigsåren hade samhällets arbetare byggt upp egna samlingslokaler – för nöjen men även för det fackliga arbetet. Det fanns ursprungligen fabrikens Tivolisalong men den fick givetvis inte användas för fackliga sammanträden – endast för fester med anknytning till Jutan och dess personal.

Samhällets Folkets Hus fanns då som en samlingslokal på Bergsgatan – tidigare lokal för nykterhetsföreningen. Arbetarkommunen köpte huset och 1908 övertogs huset av den då bildade föreningen Folkets Hus.

En intressant inkomstkälla för en Folkets Hus förening var att visa film. Från början stumfilm med levande orkester som fanns vid varje föreställning. Att gå på bio blev ett nöje för många människor under krigsåren. I samhället fanns det två biografer – en privat – och dessutom en på Folkets Hus. Efter bittra strider kunde arbetarkommunen och föreningen Folkets Hus under 1930-talet ta över biografrättigheterna och även en större och bättre lokal för filmvisningar.

Folkets Hus föreningen fick efterhand bättre ekonomi och beslutade att göra en tillbyggnad och därmed skapa lokaler för flera olika verksamheter. Uppdraget att rita det nya Folkets Hus gavs till Kooperativa Förbundets arkitektkontor och dess medarbetare Gunnar Gräslund. Byggnadsfirma Axel Roos i samhället åtog sig entreprenaden och byggstarten skedde så snart som krigsårens restriktioner hade försvunnit.

Oskarströms nya Folkets Hus invigdes 1948 av landshövding Reimer Johansson. En uppskattad och respekterad länschef – stor och myndig och ständigt cigarrökande. Invigningen arrangerades med stor middag i den nya B-salen i Folkets Hus.

I det nya huset fanns det ett flertal olika lokaler: A-salen för film och större möten, B-salen för sammankomster med servering, C-salen för föreningsmöten, Hobbylokalen i källaren för lättare idrotter och hantverk, ABF-biblioteket i källaren, Studierummen under scenen och slutligen Caféet med ingång från den stora gatan utanför. Dessutom kontorslokaler för kommunalkamrer Ragnar Olsson, fackorganisationerna samt Hallandspostens lokalredaktör Freddy Bermhed med signaturen ”-ed”.

Ganska snart efter invigningen ordnades det program och festligheter. B-salen blev en fast lokal för samhällets bridgespelare – på den tiden rökte (nästan) alla bridgespelare och dimman låg tung i lokalen trots ett kraftigt ventilationssystem. I den salen blev det många 50-års middagar och bröllopsfester. Även jazz-aftnar med musiker från Halmstad och samhället. I B-salen ordnades det även ett antal fester med underhållning och lotterier där överskottet gick till inköp av ett piano.

Det fanns visserligen piano i Folkets Park. Byggnaden som låg i närheten av Sulfiten ägdes av Folkets Hus-föreningen. Pianot fraktades ofta på lastbil mellan de olika spelplatserna. Pianot fick slita ont i folkparken när dansorkestrarna om lördagarna drog många ungdomar till dansgolvet. Pianot levde vardagen i minus 20 grader och under lördagarna i plus 20 grader. Inget instrument klarar en sådan behandling. Vid ett restaurangbesök i Stockholm 1970 hade jag nöjet att hälsa på pianisten Charlie Norman. När Charlie hörde att jag var från Oskarström berättade han att han fortfarande kom ihåg det fruktansvärt dåliga pianot i folkparken vid en spelning 20 år tidigare.

C-salen på ovanvåningen blev en fast lokal för IOGT och dess ordinarie möten. Vi var många ungdomar som blev medlemmar i nykterhetsföreningen. En högtidlig ceremoni när man upptogs i nykterhetslogen – med löfte om livslångt avståndstagande från destillerade drycker. Men IOGT arrangerade även dansaftnar i närliggande hembygdsgårdar – ett gott skäl för att bli medlem – förutom nykterhetslöftet.

Hobbylokalen i källaren var en av många platser för IOGT:s dansaftnar. En bra dragspelare och en bra gitarrist – fullt tillräckligt för att dansa foxtrot och vals. Alla aktiviteter i hobbylokalen skulle avslutas kl. 22:00 – lämplig tid att gå hem en lördagskväll.

Den trognaste hyresgästen i hobbylokalen var Oskarströms Bordtennisklubb. Två till tre kvällar i veckan – spel vid två bord. Arbetargrabbar som spelade ”ping-pong” med livet som insats. Svetten stänkte - publiken hejade och applåderade. De kvällar då det var någon bra film på biografen – ja då var det tyst och stilla i hobbylokalen.

I motsvarande källarlokal i bortre delen av Folkets Hus där hyrde ABF-biblioteket. Ett bibliotek som ursprungligen fanns i en lägenhet i lågkaserna. Godkänd litteratur – röda pärmar – stämpel i pärmen om sista lånedag. Biblioteksföreståndare var textilarbetaren Erik Appelqvist som senare ingick äktenskap med vår moster May Hallkvist. ABF-biblioteket var mycket välskött, bra böcker, läsesalen under tystnad med tidskrifter om foto, teknik, musik, hushåll och mycket annat. ABF-biblioteket överläts 1977 till det kommunala biblioteket i Halmstads kommun.

I källarlokalerna under A-salens scen fanns två studierum. Dessa var avsedda för mindre föreningar som möteslokaler eller rum för grupparbeten. I det större studierummet – 24 kvm som ett mindre vardagsrum där hyrde Oskarströms Blåsorkester. Repetitioner varje vecka – full besättning av blåsare – i ett rum på 24 kvm – tala om risk för hörselskador. Man såg fram emot vår och sommar då orkestern fick spela ute – på 1:a maj och mors dag och andra tillfällen i samhället. Ursprungligen repeterade den tidigare Harmonikåren i ett av Jutans kontorsrum men när Sture Wideberg flyttade till Torup då ombildades orkestern till Oskarströms Blåsorkester och fick söka nya lokaler för repetitionerna.

Studierummen användes oftast som sminkrum för sångare och artister som uppträdde på scenen i A-salen.

Folkets Hus café låg i den delen av byggnaden som var vänd mot genomfartsgatan.
Caféet blev mycket uppskattat. En gammal kopparkittel från folkparken med dubbla vattensystem togs hem för att koka kaffe till gästerna. Alla ansåg att kaffet på Folkets Hus var det bästa i samhället. Det fanns då även Hermanssons Café och Café Åvik på Köpmansgatan.

Folkets Hus Café hade fullt sortiment av bröd, kakor, bakelser, choklad, tobak mm.
Bröd, kakor och tårtor levererades av Konsums bageri – tidigare Hedbergs bageri. Nybakat varje dag i trälådor 1 x ½ meter – på cykel med stor pakethållare framtill. Det var populärt att före bion gå inom caféet och äta en ägg/sill macka med kaffe. Caféet var det enda i samhället som hade en skivspelare för 78-varvs stenkakor. Man matade in 25 öre och tryckte på rätt knapp och direkt plockade skivspelaren fram den önskade melodin.

Caféets goda kaffe, smörgåsar och bakverk skickades även ut med bud till kontor och föreningar i samhället. Den som cyklade ut med korgen kunde få rejält med dricks.

På den tiden var försäljning av tobak strängt reglerad. I samhället fanns det ett fåtal butiker som fick sälja rökverk. Folkets Hus var en av de som hade tillstånd. Caféets sortiment var endast cigaretter av märkena Boy, Bill och Robin Hood - dessutom cigarrcigaretter.
Caféets trognaste kund under många år var ”Kalle på Sjukkassan”. Kalle hade sitt arbete i Jutans hus Björkeberg. När han stängde kontoret klockan 16.00 cyklade han på sin 25-kronors militärcykel till Folkets Hus Café för att ta en kaffe med bakelse, läsa Hallandsposten och röka dagens sista Matanzas. Klockan 17:00 ledde Kalle cykeln uppför de långa backarna till huset i Vrenninge där hustru Viola serverade middagen klockan 18:00 – alltid, året om.

Folkets Hus Café var under många år en samlingspunkt i samhället. Bio-kvällarna onsdag, fredag, lördag, söndag – innebar alltid många gäster som köpte tobak och godis. Långväga biobesökare från landsbygden skulle alltid ha en kaffe med wienerbröd – och en skvätt hembränt i kaffet när servitrisen hade återgått till köket. Allt fungerade perfekt – inga berusade personer – inget skrål eller slagsmål – alla glada och nöjda. Samhällets polis ”Klot-Johan” besökte Folkets Hus endast som biobesökare några gånger per år.

Den största samling människor som funnits utanför Folkets Hus var nog den kvällen då Lapplisa sjöng från trappan på Frälsningsarméns hus och Folkbio alldeles i närheten visade filmen ”Borta med vinden”. Gatan var fylld av människor från Konsum och uppåt – förbi Järnaffären – upp till caféet och utanför biografen.
Lapplisa med ”Barnatro” – biografen med romantiken mellan Vivien Leigh och Clark Gable.
Fullsatt i Frälsningsarméns lilla lokal och fullsatt i Biografens stora salong.

Men det var inte bara bönehusen och biografen som lockade ungdomar på den tiden.
Utanför Folkets Hus samlades ungdomsgrupperna på lördagskvällarna. Man värderade olika dansplatser: Texas i Johansfors, Cortina i Vinberg, Lådan i Åled, Parken i Oskarström – var är bästa orkester ? Taxibilar stod redo att köra till de olika dansställena.
50:-/person tur och retur – 7 personer i varje bil – ett varmt och säkert åkande.
Få arbetare ägde bil på den tiden – och om man hade en bil så var det inte säker att man kunde eller ville köra ett glatt dansgäng en lördagsnatt. Det fanns på den tiden fyra taxiföretag i samhället som hade bra intäkter av danskörningar på lördagar.

Framåt småtimmarna återkom taxibilarna med trötta ungdomar. Lämnade av dem vid Folkets Hus - man tog sin cykel eller mc och drog iväg hem för en god natts sömn.

Så är vi nu inne i den stora salongen A-salen i Folkets Hus.
Den största samlingssalen i samhället med fasta bänkrader - förutom i kyrkorna.
En mötesplats för fackföreningar, teaterälskare, biobesökare, föredrag, trolleri, operetter, skolavslutningar och allt. Det första fotot som finns från biosalongen är en bild på Oskarströms Orkesterförening. Ett samhälle på 2600 invånare som ställer upp en orkester på 25 musiker – med besättning i alla stämmor för en mindre symfonisk orkester.

I vardagen talade man inte om A-salen utan benämningen blev ”Bion” – jag vill minnas att det fanns en skylt ovan ingången med texten ”Folkbio”. Det visades film 4 dagar i veckan året om med undantag av sommarmånaderna. Onsdag: Amerikanska thrillers – oftast barnförbjudna. Fredag: Repris på onsdagsfilmen. Lördag: Svenska filmer. Söndag: Matiné klockan 16 med Tarzan eller Robin Hood. Klockan 18: Musikfilmer från Hollywood. Klockan 20: Repris av lördagsfilmen. Jag cyklade runt i samhället till 4 offentliga anslagstavlor och klistrade upp stora lockande affischer.

I biljettluckan satt Gösta Wahlberg och sålde biljetter – pris 2:-. Ungefär motsvarande timlönen för en arbetare. Insläpp i salongen en stund före starten. Maskinisten spelade slitna grammofonskivor som inledning. En godisförsäljare gick runt med en korg och sålde choklad. Före huvudfilmen visades oftast reklam – Lumalampan eller Figaro tabletter. Ibland visades nyheter i form av verkliga inspelningar från händelser i världen. Huvudfilmen varade ungefär 90 – 100 minuter. Biljettmottagaren Arne Larsson hade två viktiga uppdrag: Att mota bort underåriga att smita in på barnförbjudna filmer och dessutom att tända ljuset i salongen när det på filmduken stod ”The End” – vilket uttalades ”tänd”.

Biopubliken hade sina bestämda platser i salongen. Vissa satt alltid på första bänk, andra satt alltid mitt i salongen. Några satt i snushörnan där man kunde sträcka ut benen helt och hållet. I salongen kände man många olika dofter – någon kom svettig direkt från fotbollsträningen – någon hade stärkt sig med pluntan – någon hade stekt fläsk med ytterrocken hängande i köket. Onsdagar och fredagar var det 90% manlig publig. Lördag söndag ungefär 50% vardera. Matinéerna givetvis 95% barn och ungdomar.

I maskinrummet fanns det två projektorer av tyskt fabrikat. I varje projektor satt det kolstavar där likström bildade en stark ljusbåge vars ljus passerade filmbilderna och förstorades upp på den vita skärmen på scenen. Maskinisten Nils-Gustav Larsson laddade växelvis en projektor med en filmrulle och skiftade över när det signalerades med kryss uppe i hörnet i filmrutan. Det var 6 stora filmrullar i ett tungt paket som fick hämtas på järnvägsstationen och levereras åter dit för fortsatt tågtransport dagen efter filmvisningen.

Filmerna kom från ett centrallager i Stockholm och transporterades runt med tåg i landet. Biograferna i storstäderna hade alltid företräde till nya filmer – landsorten fick snällt vänta på sin tur. Filmerna var indelade i klasser. A-filmer var nya inspelningar från Sverige eller USA. B-filmer var gamla västernkopior eller svenska pilsnerfilmer.

Folkbio i Oskarström blev vid ett tillfälle ”premiärbiograf” för en nyinspelad film. Det var filmen ”Stinsen på Lyckås” med Edvard Persson i huvudrollen. Filmen spelades in på stationen i Ryaberg som låg utmed den smalspåriga järnvägen Halmstad – Bolmen. Filmteamet bodde, åt och drack på Gästgivaregården i Simlångsdalen. Filmen hade premiär i Oskarström den 26 december 1942 med Edvard Persson som närvarande i en fullsatt salong. Filmkritikerna utnämnde ”Stinsen på Lyckås” till årets värsta töntfilm.

Det var dock operetterna som alltid drog fullsatta salonger på Folkets Hus.

- Cornevilles klockor: Fransk operett i 3 akter av Robert Planquette
- Csardasfurstinnan Tysk operett i 3 akter av Emmerich Kálmám
- Greven av Luxemburg Tysk operett i 3 akter av Frans Lehár
- Glada Änkan Tysk operett i 3 akter av Frans Lehár
- Lilla Helgonet Fransk operett i 2 akter av Florimand Hervé
- Victorias Husar Tysk operett i 3akter av Paul Abraham

Alla arrangerades av Riksteatern i Stockholm. Ett resande teatersällskap som åkte buss runt i landet, bodde på hotell och uppträdde som världsberömda artister. En sextett av kunniga musiker svarade för musiken – man kunde det hela utantill – tittade aldrig i noterna.

En del artister blev vänner med publiken i Oskarström – så med sångaren Gustaf Werner som alltid fick en varm hälsningsapplåd vid inträdet på scenen. Även Kalle Kinch uppskattades trots sina översittarfasoner. Huvudrollsinnehavarna hade extra sköna fåtöljer i teaterbussen – övrig roller och statister fick tränga in sig i bakre delen av bussen.

En känd operett var ”Värdshuset Vita Hästen” som gick många år i Stockholm med Max Hansen i huvudrollen. Operetten kom aldrig till Oskarström men musikdirektören Sture Wideberg tränade in sång och musik med elever från Kommunala Realskolan – en fantastisk föreställning med de mest populära melodierna i operetten. Fullsatt salong med föräldrar och alla vänner i samhället.

Bland övriga artister som uppträdde på scenen i Folkets hus kan nämnas

- Halmstad Revyn med ”Palle” Palmé, Eric Olne, Gunnar Rosengren m.fl.
- Bertil Boo med sången ”Violer till mor”
- Oskarströms Manskör under ledning av Ragnar Lindgren
- Sångkvartetten ”Gnäggers” från Halmstad
- Trollkarlarna Truxa, Shalimar och Hector El Neco

Detta var i en tid då samhället levde upp efter kriget. Alla som ville arbeta hade ett arbete. Man tjänade pengar, industrin gick på fullvarv, man tjänade ännu mer pengar på övertidsarbete. Fritiden skulle användas till nöjen och upplevelser.
Man spelade populära melodier på 78-varvs grammofon med vev och ljudtratt.
Televisionen hade ännu inte förlamat människor i soffan – man gick gärna ut på dans och på bio. Filmindustrin vräkte ut nya filmer. Mest från USA – Sverige stoltserade med en blandning av Åsa Nisse, Thor Modén och en naken Ulla Jacobsson i succéfilmen ”Hon dansade en sommar” Att gå på bio var ett uppskattat sätt att se och lära något om den stora världen utanför det lilla samhället.

Minnena nedtecknade hösten 2018 av

Mats Nilsson, Kasern 41 och Folkets Hus

Folkets Hus i Oskarström

När jag var 6 år flyttade min familj, dvs far Rolf, mor Nanny, broder Mats och jag, Margareta, från Jutefabrikens kaserner till nybyggda Folkets Hus där far blev föreståndare och skötte om huset och dess verksamhet. Vi bodde i en lägenhet på andra våningen, 2 rum och kök och badrum. Modernt och fint! Så småningom inredde far ett rum på vindsvåningen till min bror.

Intill vår lägenhet fanns ett kontorsrum där far hade sin arbetsplats.

Vårt sovrum låg vägg i vägg med biografsalongen och man kunde höra skratt och andra ljud därifrån på kvällarna när det var filmvisning.

Alla lokalerna i huset hyrdes ut till möten, fester och allehanda sammankomster och när telefonen ringde fick man ofta hjälpa till med att svara och boka in möten.

I övre våningsplanet fanns bl a C-salen och kommunalkontoret samt Hallandspostens kontor.

I gatuplanet fanns stora B-salen med tillhörande kök. Den var ofta uthyrd till fester och det fanns bord och stolar att tillgå. På den lilla scenen fanns även ett piano.

Skulle det vara stora kalas kom en särskild kokerska dit och skötte om allt i köket. Där fanns det glas och porslin och bestick som användes. Man hade även serveringspersonal och de hade som uppgift att diska och ställa i ordning allt efteråt.

I B-salen ordnades även kurser, bl a dansskola, där vi små flickor undervisades i klassisk balett! När kursen var slut fick vi visa upp oss för våra föräldrar samt nära och kära. Vi var klädda i vita tyllkjolar!

Vid ett tillfälle var B-salen inrättad till undersökningsrum för skärmbildsundersökning av tuberkulos.

Ibland kom intressanta upptäcktsresande dit och berättade om sina resor i främmande länder långt borta från vår horisont. Det var ju fantastiskt spännande!

Konstutställningar var vanliga och konstnärer och konsthandlare ställde ut tavlor i långa banor utmed väggarna.

Kaféet fanns också i gatuplanet och var mycket uppskattat med goda kakor och smörgåsar och godis och cigaretter. Personalen var Mildred, Karin, Maj-Lis och Nanny. Palle Palme från Halmstad var säljare för Thule och kom med sitt hurtiga humör för att distribuera godis med orden; Här kommer Thule den fule! Den stora jukeboxen i serveringslokalen var populär. Ny musik har ju alltid fångat vårt intresse.

I källarplanet fanns pannrum, tvättstugan och matkällare för oss. Matkällaren som var full med vår konserverade mat, inlagda päron, syltade gurkor, lingonsylt, potatis m m var låst alltid. Det var vanligt att dörrar låstes endast på nätterna. I tvättstugan fanns en stor kokgryta som användes till tvätten. I övrigt fanns det diverse tvätthoar och bänkar. Inför julen hade vi vår blötlagda lutfisk i stora baljor i tvättstugan.

I källaren fanns även Hobbylokalen som användes till många aktiviteter.

Under en kort period fanns det lekskola i den lokalen. En dam ”som kunde barn” anlitades och barn från diverse hem i samhället fick gå i lekskola! Jag som bodde i huset fick också vara med. Vi var 4-6 år.

I källaren fanns även biblioteket som sköttes av ABF.

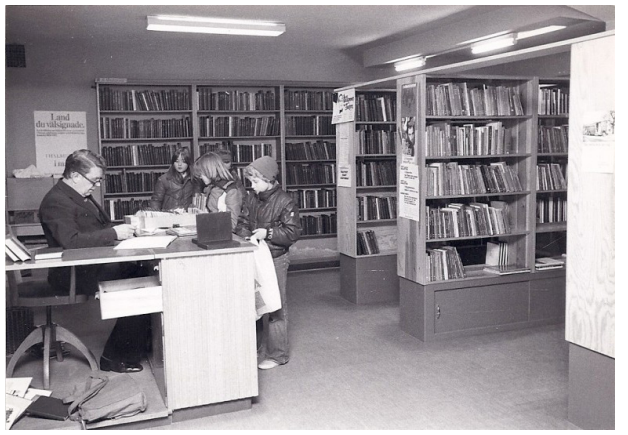

I huset vid sidan om fanns A-salen = biografsalongen. Där visades filmer och där hölls konserter och föreläsningar och många andra evenemang. Ibland kom Riksteatern på besök med sina teaterföreställningar.

Under stora scenen fanns två mindre studierum som användes till sminkloger av skådespelarna.
Jag var 8-12 år när jag uppehöll mig så ofta som möjligt i dessa loger tillsammans med teaterfolket som kom långt borta ifrån dvs Stockholm.

Autografblocken från den tiden finns kvar och en del namnteckningar kommer man ihåg.

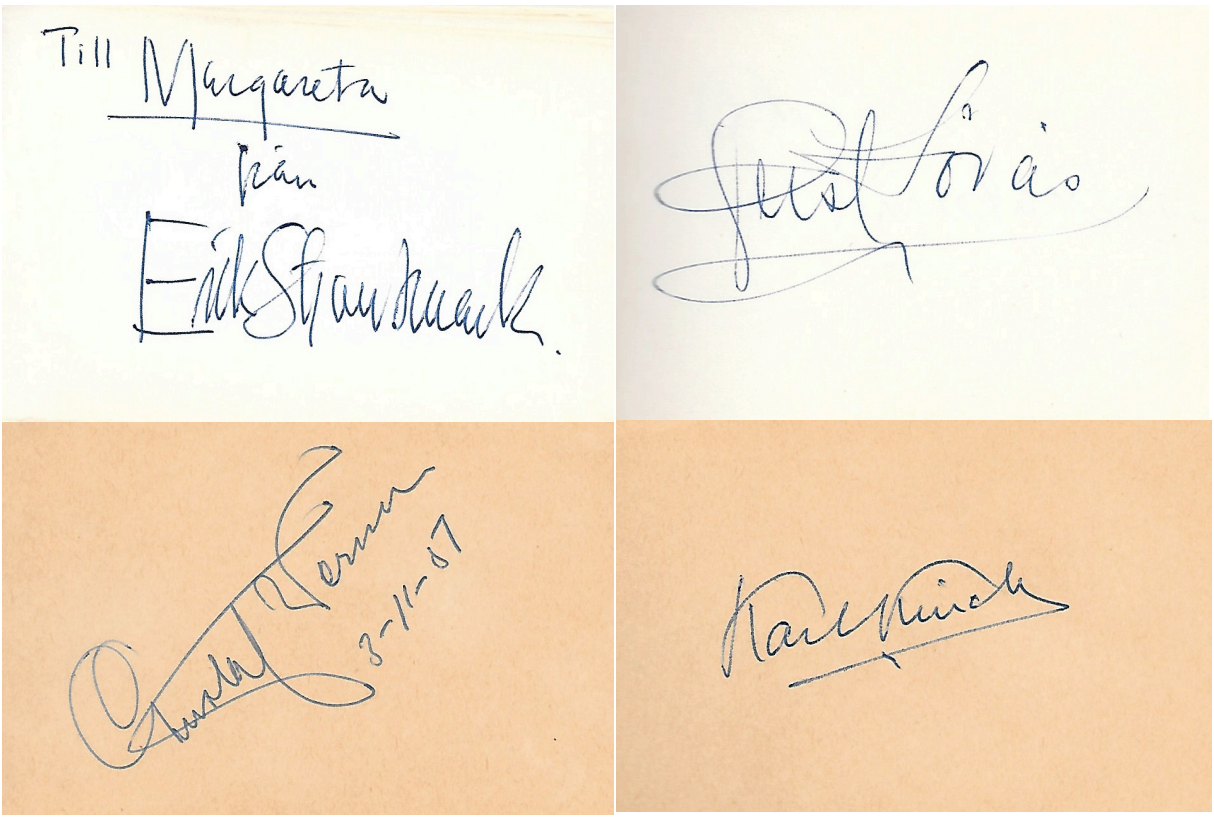

Det nya Folkets Hus var sammanbyggt med det äldre biografhuset och på dess platta tak hade far byggt ett trägolv på en del av taket och detta fungerade som balkong för oss. Vi hade även torkställning för tvätt där.

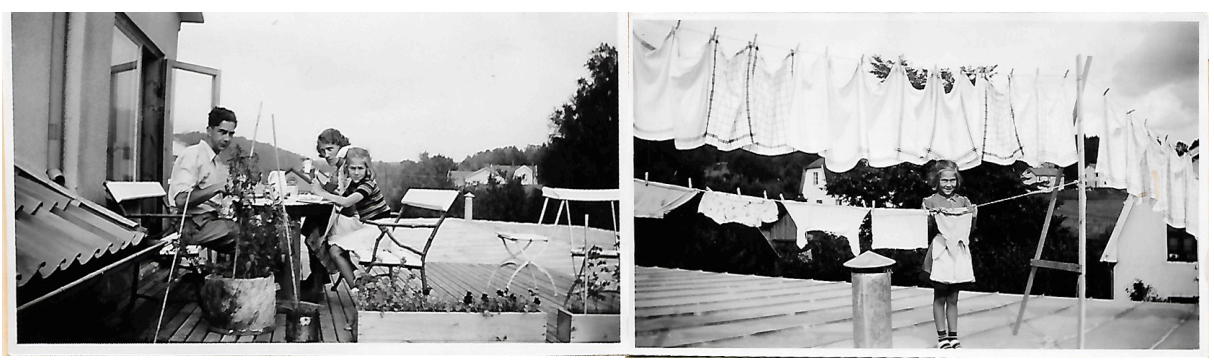

Jag var 17 år när jag flyttade från Oskarström men återkommer lite då och då för att uppleva minnen och träffa på bekanta. Av mina stora släkt som kom till Jutefabriken för att arbeta finns inte så många kvar i samhället.

Mina minnen från denna tid har nedtecknats under december 2018.

Margareta Hallkvist född Nilsson

FOLKETS HUS OSKARSTRÖM

Några personliga reflektioner framskapade ur minnets dunkla kamrar

Mitt hem

Jag växte upp som en av många Esperedsgrabbar. Min adress var Korpen 5, en villa byggd 1936 av min farbror Folke Bergström, i kvarteret Korpen längs Esperedsvägen 26. Min familj, pappa Knut och mamma Maj-Lis hyrde en tvårumslägenhet hos Folke och faster Alfhild. Min närmsta granne var Sven-Göte Svensson på den ena sidan och Margareta Lundin på den andra. Mitt emot hade jag Esperedsskolan där Edvin och Lotta Andersson bodde och var skolans vaktmästare. Deras son, ”Leif i skolan”, var min bäste kompis och tillika klasskamrat.

Mitt andra hem

Min pappa arbetade på Jutefabriken och min mamma jobbade som personal och alltiallo på Folkets Huscafeét. Personalen bestod förutom mamma av Karin Karlsson, Mildred Johansson och Nanny Nilsson. De började jobbet klockan 08.00 och arbetade fram till 14.00. Då gick de av och nästa skift varade till 21.00.
Klockan 20.30 brukade min far gå hemifrån och hjälpa mamma med den sista disken och därefter skrev mamma en brödnota och tillsammans gick de sedan ner förbi Konsum, Reinhold Lundqvists skoaffär, ”Gunnar Slaktares” och passerade också Bergendorfs klädaffär innan de vek av upp för slänten som ledde till Hedbergs bageri. Där spikade de fast brödnotan på dörren för nästa dags leverans.
Under den tid som min mamma var anställd på cafeét gick jag i Småskolan och ofta gick jag till Folkets Hus för att få lite mat eller bara sitta där i köket och läsa eller göra någon eventuell läxa. Det var många av gästerna som kom ut i köket för att prata med mamma och då satt jag dödstyst och lyssnade och det var åtskilliga bra historier som passerade mina öron.

Stamgäster

Många kunder var trogna stamgäster med speciella beställningar och mamma kände dem alla. ”Kalle Mandus på Sjukkassan” var förstås en av dem. Han kom alltid körande på en blå moped. Jag tror att det var en Monark av tidig 1950-tals modell. Han rökte cigarr och blev väldigt bekant med mamma. Hans Sjukkassa låg i samma hus som min mormor och morfar bodde i, Björkeberg, ett av Jutefabrikens hus. Sjukkassans arbete svällde och det började bli för stort för Kalle att sköta ensam. Han hade då fattat sådant stort förtroende för mamma, så han bad henne hjälpa till med en del göromål på ”Kassan”. Det hela slutade med att då ”Kassan” flyttade till nya och större lokaler, så heltidsanställdes mamma och blev ”Kassan” trogen fram till pensioneringen.

En annan stammis var ”Olle på Bokeberget”. Han var uppe ifrån trakten av Nissaströms skogar och hårt engagerad i Oskarströms SSU-förening.

Ofta kom han körande ner till samhället för att handla och färdades då på sin något ålderstigna traktor. Olle var en av de drivande då SSU byggde sin dansbana i ett skogsparti på vägen mot Öjasjön, Roalsås.

Ytterligare en välkänd caféfigur var konstnären Ragnar Ring. Han skulle alltid sitta i köket hos mamma. Varför han inte satt i cafélokalen lyckades jag aldrig lista ut, men mamma hade ett gott förhållande till honom de år hon jobbade där. Ragnar arbetade på laboratoriet på Sulfitfabriken och bodde borta på Arkadien. Han körde omkring i en liten Renault CV4 av tidig femtiotalsmodell. Den var vinröd med sufflett och hade en massa olika utsmyckningar fästa på kylaren.

Den fjärde stamgästen, som etsat sig fast i minnet var Lasse Pettersson från Johansfors. Han hade en bilverkstad där och varje lördagkväll kom han körande med en stor bärgningsbil och parkerade den på Bergsgatan. Antagligen hade han någon sorts jour.

I övrigt var det alltid rusning ganska sent på tisdagar och torsdagar. Då slutade OIF träna och fotbollskillarna, som var ungkarlar kom för en kaffe och ostmacka och kanske hann de också med att spela ett par bitar på den stora jukeboxen.

Några som dessutom kan räknas som stamgäster var de som kom insmygande då kaféet var glest besatt. De avvaktade tills det var tomt i lokalen och då kom de fram till disken och frågade:
- Finns det några gamla kakor?
Det var så att de ”gamla” kakorna från dagen innan oftast tog bort, men fanns i köket. De gick att köpa lite indiskret för ett mycket subventionerat pris. Idag skulle man kanske hylla detta och kalla det för ”recycling”.

Vissa friheter

Min pappa var med i Folkets Hus Byggnadsförening UPA och därmed deltog han också i bl.a. biografverksamheten. Hans uppgift var att under en vecka stå som dörrvakt och riva biljetter då folk passerade in. De var ett litet gäng karlar, som hade denna uppgift. Det var, som jag minns det, Karl Ahlström, Arne Larsson och pappa. De stod var tredje vecka och i och med deras åtagande så hade deras telningar fritt inträde till bioföreställningarna. Det betydde att jag kunde se alla barntillåtna filmer gratis.
Sotlugg och Linlugg, Hopalong Cassidy, Tom Mix, Åsa-Nisse, Tarzan, Kalle Anka, Mästerdetektiven Blomqvist och Kon-Tiki var några filmer som jag minns. Vi stod i kö till matinéerna för att komma in och få köpa en Trix, Viol eller Tutti Frutti hos Fru Modén, som hade en godisdisk omedelbart till vänster om entrédörren.

Då jag gick i Folkskolan hände det att jag fick gå på operett. Dessa kom till Oskarström en helt vanlig vardagskväll och det var ju inte helt comme il faut att ses i operettsalongen eftersom min klasslärare också var där.
Jag minns de där operetterna mycket väl och särskilt Gustav Werner, eftersom han var turnéchef och den som dessutom alltid hade en huvudroll. En annan sångare som fastnat i mitt huvud är en man vid namn Lennart Gregor. Han förekom också ett flertal gånger i betydande roller.

Min morbror, Rolf, var vaktmästare på Folkets Hus och försåg mig med utgångna artistkataloger, varför jag på den här tiden var mycket välbekant med Sveriges turnerande artister.

Under scenen fanns två loger, som frekventerades av de manliga och kvinnliga skådespelarna. Oftast var det snabba byten och artisterna var i regel inte så noga med klädseln mellan akter och byten. Därför samlades det alltid en liten skara människor vid de små källarfönsterna för att försöka få en skymt av naken hud mellan de glipande gardinerna.

Morbror Rolf

Jag hade både en morbror och en farbror Rolf. Min morbror träffade jag varje gång mamma jobbade och jag var och hälsade på. Han hade sitt kontor på andra våningen och dörren intill var familjens lägenhet. Där bodde han med sin fru Nanny och mina kusiner Margareta och Mats.
En av hans uppgifter var att affischera dvs. klistra upp filmaffischer runt om i Oskarström. Samhället är mycket kuperat och visserligen hade morbror Rolf en svart paketcykel, men han hade också en motorcykel, Rex Williers, antagligen tillverkad i Halmstad.
Jag fick sitta bakpå då han kickade igång mc:n och jag kan fortfarande känna den underbara doften av bensinångorna. Det skrapade till när han la in en växel och så satte vi fart. Fösta anhalt var ”Busters”, Gösta Alfredssons frisörsalong strax intill Konsum. Där inne blev det oftast en pratstund med ”Busters” stamgäster Erik Lagerström och Gösta ”Isak” Nilsson.
Därefter tog vi ”Runda Tunnan”, som stod utanför Jutefabrikens fabriksportar. Därifrån körde vi förbi Björkeberg, där mormor och morfar bodde och satte sedan kurs mot ”Barberarlien” där ”Tore Barberare” hade sin rakstuga mitt emot Hägertz fotoatelje´. Jag minns inte att vi affischerade vare sig i Sulfiten, Sibirien eller Vrenninge.

Ibland tog vi den svarta paketcykeln och då fick jag cykla med på min egen cykel. Målet var stationen där morbror Rolf hämtade de tunga filmpaketen. Det var paket, som var inslagna i kraftigt brunt omslagspapp och runt om dessa var stabila läderremmar åtdragna. Morbror Rolf langade upp dessa på den främre pakethållaren och så bar det iväg hem igen. Väl hemma skulle filmerna bäras upp till maskinrummet. Då fick man klättra uppför en järnstege utanför byggnaden, ställa sig på en gallerplattform och öppna en dörr, som ledde in till maskinrummet, som bestod av ett större och ett mindre rum. Där fanns två projektorer och en återspolningsmaskin. Där fanns dessutom ett bord med en redigeringsapparatur där man kunde klippa ihop skadad film. Bredvid varje projektor fanns en svart skjutlucka, som man kunde öppna och kika ner i salongen. Det var mycket spännande då jag fick följa med upp, kika genom det svarta hålet och höra projektorernas surr bakom mig.
Maskinister, som turades om att köra filmerna, var Nils-Gustav Larsson, Göte Pettersson och Sven Nyberg. Svens fru Hildur var kusin med min mormor och de bodde i hörnhuset på Slättåkravägen – Gröna Vägen.

Det hörde också till rutinerna att på en vävklädd skiva, ca 1,2 X 1,2m, klistra upp en filmaffisch och så runt denna drapera ett antal foton, som hade hämtats ur filmen. Det var ett stort nöje att gå fram till de två skyltfönsterna, som fanns i entrévestibulen och kika på skyltningen. Bilderna väckte stort intresse bland oss grabbar, särskilt om de var hämtade från en exotisk Tarzanfilm.

Biblioteket

Folkets Hus var verkligen en kulturens högborg. Här bjöds det bildning till folket i många olika skepnader. ”Leif i skolan” och jag var mycket flitiga besökare på ABF-biblioteket. Vi läste alla

ungdomsböcker, som fanns att tillgå och var välkända hos Bertil Käll, Harry Adin, Hjördis ”Isak” Nilsson och Åke Pettersson. Dessa personer var ideellt arbetande folkbildare och ägnade stora delar av sin fritid åt att sköta utlåningen på biblioteket.
Då vi gick i Folkskolan sneglade vi mot vuxenlitteraturen, som var förbjuden frukt för en yngling, som ännu inte fyllt 12 år (osäker på denna ålder).
Hjördis var den som var mest resonabel då det gällde denna, för oss, viktiga fråga. De första vuxenböckerna, som jag lånade var Utvandrarna och Trähästen.

Varje tisdag och torsdag var biblioteket öppet mellan 18.00–20.00. Vi var där ofta, men en som var där ändå oftare var Arthur Olsson på Korpen. Nästan varje utlåningsdag kunde han ses komma gående från sitt hus med en packe böcker under armen. Han sa inte mycket, men vi studerade honom noga och fann att han lånade alla tänkbara gamla klassiker. En gång i tiden, innan Arthur hade gift sig med sin Anna och bildat familj, hade han varit i Amerika. Kanske hade detta öppnat hans ögon för lite vidare vyer. Arthur spelade dragspel också och inom honom måste det ha funnits ett brinnande intresse för kultur och engagemang för litterära upplevelse.

Blåsorkestern
Oskarström hade sedan länge en stark tradition av skickliga musiker. Det berodde delvis på en stark arbetsinvandring från de böhmiska områdena av Tjeckoslovakien. När jag växte upp hade denna företeelse kulminerat, men fortfarande bestod Oskarströms Blåsorkester.

Blåsorkestern förfogade över instrument, som en gång fabriken sponsrat genom att köpa in avlagda instrument från Frälsningsarmén. Det betydde att många av dessa var lagade med tenn och i akuta situationer med plåster. (*För övrigt tarvar Blåsorkesterns verksamhet ett helt eget kapitel*)
Förutom oss ynglingar bestod orkestern av ca 15 personer. De flesta var mellan 50-75 år och en del hade ett långt förflutet inom Oskarströms dansorkestrar. Hela vintern tränade vi en kväll i veckan. Träningslokalen låg under scenen i Folkets Hus. Vi fick låna de två logerna som fanns där. Klockan halv sex samlades vi ungdomar i den ena logen och Ladek Hrncal lät oss spela upp vår läxa. Klockan sex övergick vi till den stora gruppen och fick försöka tuta på så gott det gick. Ladek var den självklare ledaren.
– Grabbar! Grabbar! Nu börjar vi med 10:an. Alla klara? 1, 2, 3…
Ladek, som spelade ventilbasun, höjde instrumentet och så slog ”Bådde” in marschen på virveltrumman och så var allt i gång. Logen var ca 25 kvadratmeter och däri satt nu 15 man och blåste och trummade. Det måste ju ha varit öronbedövande, men ingen klagade och så fortsatte kvällen med *”Vårpotpurri”, Svensk Flygarmarsch, Congratulation* och avslutades med *Colonel Bogey.*
Alla noterna var handskrivna på styva pappersark. Det var en man som hette Hjalmar Liljegren, som hade utfört detta arbete. Han hade själv varit med och spelat en gång i tiden. Noterna var skrivna med bläck och med en stiftpenna doppad i bläckhornet. Rubrikerna stod sirligt nedtecknade liksom upphovsmän och arrangörer. Oerhört imponerande!
När vintern övergick i vår så var vi faktiskt ganska bra och Ladek förberedde oss på våra uppspelningar. Enligt gammal sed så hade Blåsorkestern fyra fasta spelningar. Den första var förlagd till Valborgsmässoafton och dess soaré inne på Folkets Hus scen. Efter några år förlades hela detta evenemang till Furudungen nere vid Nissans strand och då följde orkestern med och konserterade en halvtimme före brasans antändande.

Vid ett av scenframträdandena fick vi ungdomar scenen för oss själva och skulle dra av några låtar. Om Jag minns rätt så spelade vi *”When the Saints go marching in”, ”Jag är lapp och jag har mina renar”* samt *”Jag har hört om en stad ovan molnen”.* Den sista spelade Wallentin Snipka, killen med trumpet, solo.

Ruskaby skola

När jag sitter och skriver detta så ber jag min fru, Ingrid, läsa igenom det skrivna. Det slutar med att hon säger:

- På de där soarékvällarna var jag också med!

– Vad gjorde du då?

– Vår klass spelade Ruskaby skola och jag hade huvudrollen som Lucinda, duktigaste eleven i klassen, och dotter till nämndeman och nämndemansmoran. Jag gick då i femte klass för Sture Eriksson. Jag kommer fortfarande ihåg och kan rabbla upp vissa av replikerna. I sjätte klass tränade vi in ett annat spel, som handlade om Skeppet Albertina. Där hade jag mer av en statistroll eftersom det var ett sångspel och det var liksom inte min ”Piece of cake”. Däremot tränade vi in ett gymnastik- och bollprogram året efter och där hade jag återigen en ledande roll. Övriga som var med då var Ann-Mari Eriksson, Ann-Christin Wahlberg, Evelyn Pettersson, Lisbeth Bergström, Lisbeth Söderblom, Margaret Andersson, Yvonne Grimstam, Margit Mared och Ulla Andersson (enl. A.C Wahlberg). Det var en stor grej för oss att få uppträda inför en fullsatt biosalong.

Stationsskolans åk5 uppför RUSKABY SKOLA
Nämndeman m. fru: Lars-Göran Johansson, Ingrid Andersson
Lärarinna: Anne-Marie Eriksson
Elever: Aino Johansson, Wiggo Nilsson, Jan Ynner, Leif Johansson, Lisbeth Söderblom, Bo Harrysson (klassens busfrö), Ingrid Johansson (”Lucinda” klassen mönsterelev)
Föräldrarna: resten av klassen

– Glöm inte mig! Jag har uppträtt på soarén två gånger. En gång då jag gick i Stationsskolans sjätte klass. Vi uppförde en pjäs ”När August och Petronella fyllde 80 år”. Den andra gången spelade jag dragspel tillsammans med Åse Jensen och Nina Towstyi. Och du får absolut inte glömma att nämna Gösta Wahlberg, som sålde biljetter.

Detta meddelar Ann-Christin Wahlberg, som ringer efter att jag har anlitat henne som sakkunnig.

Folkets Hus – en folkets sanna kulturbärare

Så här i efterhand, långt bort från barndomens och ungdomens jaktmarker så minns jag med glädje alla de tillfällen till nöjen och utveckling som gavs i Folkets Hus. Plockar man bland minnesbilder, som man inte glömmer så blir det en säsongsavslutning i stora biosalongen med Oskarströms Idrottsförening. Jag spelade i klubbens pojklag, tränade alltid och hade erövrat ett träningspris. Kvällens huvudgäst var ”Rio-Kalle” Svensson från Hälsingborgs IF. Han ropade upp mitt namn och jag fick klättra upp på scenen och från Kalles hand mottaga ett solur som ”Tille” Linderholm skänkt från sin pappershandel. Detta har jag fortfarande stående framme och tittar på då och då.

Ett annat minnesvärt tillfälle var då jag tillsammans med min far gick till Folkets Hus för att höra den store globetrottern Hans Ostelius berätta om sina resor. Det var en oförglömlig upplevelse. Ensam på scen, en världskarta upphängd på ett stativ, lånat på skolan, stod han med en pekpinne i handen och trollband sin publik.

En gång var det berömda paret Truxa och trollade fram kaniner ur besökarnas hattar och via telepati tankeläste han tillsammans med sin fru Gulli och nådde resultat så publiken häpnade. Han kunde också bryta sig ut ur handfängsel och tvångströjor, förutsäga tipskuponger och böja skedar. Ytterligare en trollkarl, som jag glömt namnet på, stod på scenen en gång och han var alldeles enastående på att ta upp välkända oskarströmmare på scenen, hypnotisera dem och få dem att gå runt och kackla som höns eller grymta som grisar. Ja, en del trodde de fått loppor på sig och kliade och rev så det stod härliga till. Publiken skrattade så de tjöt och när han väckte upp personerna ur hypnosen hade de inte en aning om vad de gjort.
Från C-salen minns jag hur jag som medlem i IOGT tog mina första danssteg och hur jag höll på att tappa andan i ren förskräckelse då jag blev vald till vice logetemplare och fick i uppgift att ersätta Patrik Olausson om han uteblev från något möte. Tack och lov kom han bara för sent en endaste gång och därmed räddade han mig från ett förmodat misslyckande.
Då min morfar, Linus Nilsson, pensionerades från sin tjänst på Jutefabrikens kontor blev han strax ensam år 1954. Han var känd som en noggrann man och stolt var jag då han kom vandrande i kostym, slips, käpp och hatt för att vika av mot Folkets Hus och stega upp till kommunalkamrer Ragnar Olsson för att utföra ett jobb som siffergranskare. Han refererade ofta till de två duktiga kontoristerna som jobbade på kontoret, Ingegerd Thorin och Ingegerd Andersson.

Folkrörelsernas hus
När jag läser igenom vad jag skrivit, så inser jag att min uppväxt innefattade den tid som innebar utveckling, framåtanda och en tro på ett bättre och rättvisare Sverige. Detta skulle ske på demokratins väg genom att folk skaffade sig utbildning, kunskap och därigenom också fick makt över sin tillvaro.
Idag är frågan om vi verkligen utnyttjar den makt vi fått på rätt sätt. Skulle det kanske behövas fler Folkets Hus med möjligheter att engagera folk för att aktivt deltaga i kampen för demokrati och rättvisa och motarbeta ett segregerat samhälle.
Denna fråga återstår att lösa och jag tror att det vore lyckligt om den togs upp till diskussion vid varje köksbord och över alla generationsklyftor.

Nedtecknat ur minnet
Bodafors 2018-12-25
Rolf-Krister Bergström